

Тема: «Стилі сучасної української літературної мови»

Мета: сформуванати поняття про стильову диференціацію української мови; поглибити і вдосконалити знання про чергування голосних та приголосних звуків

Літературна мова поділяється на функціональні стилі

- **Стиль мовлення** – це різновид літературної мови, що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору й використання мовних засобів (лексики, фразеології, граматики, фонетики)
- **Кожний стиль має:** сферу поширення, призначення, систему мовних засобів, стилістичні норми, підстилі, жанри реалізації; володіє певним ступенем поширення у мові, сферою використання мовцями

В українській мові виділяють п'ять стилів:

- офіційно-діловий
- науковий
- публіцистичний
- художній
- розмовний (розмовно-побутовий, стиль побутового мовлення)

Також виокремлюють:

- епістолярний (приватне листування)
- конфесійний (богослужіння)

Офіційно-діловий стиль

– це стиль, який задовольняє потреби суспільства в документальному оформленні різних актів державного, суспільного, політичного, економічного життя, ділових стосунків між державами, організаціями, а також між членами суспільства в офіційній сфері їх спілкування

Найважливіші лексичні риси офіційно-ділового стилю:

- ґрунтується на логічній основі (використання засобів образності, як виявлення особистих почуттів, для нього нетипове)
- найважливішим є послідовність і точність викладу фактів, об'єктивність оцінок
- основний тон ділового мовлення – нейтральний, хоча деколи він може бути і підкреслено офіційним і урочисто піднесеним
- характерне широке, тематично зумовлене використання:
  - а) професійної термінології (юридичної, дипломатичної, спортивної, бухгалтерської та ін.)
  - б) складноскорочених слів, аббревіатур (СБУ, ЗНУ, НБУ, профспілка)

Найважливіші лексичні риси офіційно-ділового стилю:

- наявність слів і виразів, що поза діловою мовою, як правило, не вживаються (*вищевказаний, недовиконання*)
- стилістична однорідність, стандартизованість
- широке використання сталих зворотів (*з метою, у зв'язку з, відповідно до*)
- постійне використання тих самих слів, форм, зворотів – як результат прагнення до однотипності
- відсутність діалектизмів, жаргонізмів, просторічної лексики
- мінімальне використання вигуків, часток, емоційно-зabarвленої лексики
- використання стійких словосполучень нефразеологічного характеру (*касаційна скарга, акт громадянського стану*)
- синонімія зводиться до мінімуму й не викликає двозначності сприймання

Найважливіші морфологічні риси офіційно-ділового стилю:

Офіційно-діловий стиль відзначається великою частотністю вживання:

- а) **віддієслівних іменників та відіменних прийменників** (*недовиконання, дотримання, підрахунок, заповнення, відповідно до, з метою, за рахунок та ін.*)
- б) **безособових дієслів** (*взято, прийнято, підписано, укладено*)
- в) **назв осіб за їх функцією** (*позивач, відповідач, виконавець, свідок, покупець*) та ін.

Найважливіші синтаксичні риси офіційно-ділового стилю:

- прями́й порядок слів у реченні (переважаючий принцип конструювання)
- стійкі словосполучення, що використовуються для зв'язку частин складного речення (*таким чином, що...; з тією умовою, що...; на випадок, якщо...*)
- складні речення, що відображають логічне підпорядкування одних фактів іншим
- прості поширені речення (кілька підметів при одному присудкові, кілька присудків при одному підметі, кілька додатків при одному з головних членів речення)
- прості речення характерні для деяких документів (*заява, автобіографія*)
- для чіткої організації текст ділиться на параграфи, пункти, підпункти

Підстилі офіційно-ділового стилю:

- **Законодавчий** - використовується у законодавчій сфері, регламентує та обслуговує офіційно-ділові стосунки між приватними особами, між державою і приватними та службовими особами
- **Дипломатичний** - використовується у сфері міждержавних офіційно-ділових стосунків у галузі політики, економіки, культури, регламентує офіційно-ділові стосунки міжнародних організацій, структур, окремих громадян
- **Адміністративно-канцелярський** - використовується у професійно-виробничій сфері, правових взаєминах і діловодстві

Грозовська Н., Зубков М. в межах адміністративно-канцелярського виокремлюють ще **юридичний** підстиль - використовується в юриспруденції (судочинство, дізнання, розслідування); обслуговує й регламентує правові та конфліктні відносини

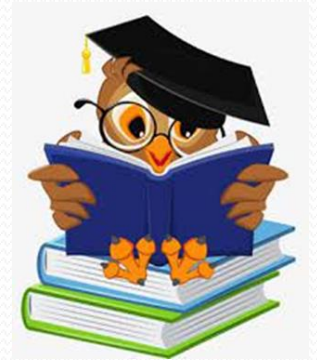

Законодавчий підстиль

- використовується у законодавчій сфері
- регламентує та обслуговує офіційно-ділові стосунки між приватними особами, між державою і приватними та службовими особами
- реалізується у Конституції, законах, указах, статутах, постановах, кодексах тощо

Найважливіші риси законодавчого підстилю:

- вживання юридичної термінології
- вживаються запозичення – варваризми, переважно латинського походження (de jure, de fakto, idee fixe)
- для мови законів характерним є використання **архаїзмів** (глава держави, декрет)
- у текстах законів часто вживаються аббревіатури (назви держав, закладів, організацій) і складноскорочені слова (Нацбанк)
- не вживаються особові займенники (я, він, вона) і особові форми дієслова (виняток – усне судове мовлення)
- часто вживаються конструкції із словами *повинен, зобов'язаний*
- спосіб викладу в законодавчому підстилі – *директивний*

Дипломатичний підстиль

- використовується у сфері міждержавних офіційно-ділових стосунків у галузі політики, економіки, культури
- регламентує офіційно-ділові стосунки міжнародних організацій, структур, окремих громадян
- реалізується у *конвенціях* (міжнародних угодах), *комюніке* (повідомленнях), *нотах* (зверненнях), *протоколах*, *меморандумах*, *договорах*, *заявах*, *ультиматумах*

Найважливіші риси дипломатичного підстилю:

- вживання міжнародної дипломатичної термінології і термінології міжнародного права в основному латинського і французького походження (*консул, конвенція; аташе, демарш, комюніке*)
- іноді латинські терміни і вислови вживаються в латинському написанні (*persona non grata, status quo, veto*)
- вживаються книжні, урочисті слова
- вживання модальних слів та імен зі значенням суб'єктивної оцінки (*Республіка Франція гаряче вітає перемогу демократичних сил*)

Найважливіші риси дипломатичного підстилю:

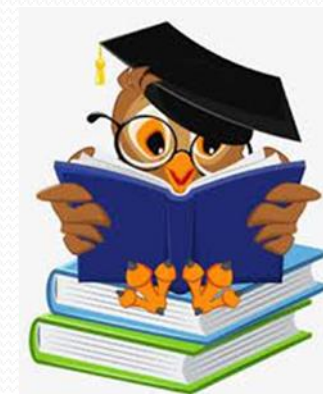
- властива деяка образність (словосполучення Даунінг стріт вживається в значенні «Міністерство іноземних справ Великобританії»; Єлисейський палац (резиденція президента Франції) – у значенні «уряд Франції»)
- спосіб викладу в дипломатичних документах найчастіше – розповідний, можливі описи, роздуми
- директивний спосіб викладу властивий міжнародним документам лише в екстрених ситуаціях – розірвання дипломатичних відносин (*ультиматум, нота*)
- велику роль в дипломатичних документах відіграє графіка (написання слів з великої літери як вияв пошани – Високі Сторони, Високий Гість)

Адміністративно-канцелярський підстиль

- використовується у професійно-виробничій сфері, правових взаєминах і діловодстві

має дві функції:

- **інформаційно-змістова** (оголошення)
- **організаційно-регулююча** (наказ, розпорядження)

Найважливіші риси адміністративно-канцелярського підстилю:

- широке використання канцеляризмів (у справі, з метою), серед яких зустрічаються й архаїзми (глава держави)
- менша кількість термінів
- іншомовна лексика рідко вживається
- вживаються особові форми дієслова й особові займенники (автобіографія, наказ)
- канцелярський підстиль нейтральний з точки зору емоційно-експресивного забарвлення (за винятком, *привітань, почесних грамот*)
- велику роль у канцелярському підстилі відіграє графіка, правопис і розміщення реквізитів

Науковий стиль

- **сфера використання** – наукова діяльність, науково-технічний прогрес, освіта
- функціонує у двох формах вираження наукової думки – писемній та усній
- застосовується при написанні наукових праць, підручників, статей тощо
- мова наукових праць відзначається високим ступенем стандартизації
- **основна функція** – повідомлення, що полягає у доведенні теорії, обґрунтуванні гіпотез, у повідомленні наслідків досліджень, класифікації, поясненні явищ, систематизації викладу певних знань

Характерні ознаки наукового стилю:

- широке використання термінології як загальної так і спеціальної
- вживання великої кількості абстрактних і запозичених слів (теорема, параграф, виконання)
- переважають складні речення, проте повторення одних і тих же слів у невеликому відрізку мовлення неприпустиме
- визначальною рисою тексту є поділ його на абзаци, рубрики, використання цитат і посилання на першоджерела

Науковий стиль має такі різновиди:

- 1) **власне науковий** обслуговує фахівців певної галузі (мовознавство, право, медицина, математика); реалізується в *монографіях, рецензіях, статтях, рефератах, тезах*
- 2) **науково-популярний** має на меті зацікавити науковою інформацією широке коло людей незалежно від їхньої професії і підготовки; використовується у неспеціальних часописах
- 3) **науково-навчальний** використовується для написання підручників, посібників та іншої літератури, призначеної для навчальних закладів
- 4) **виробничо-технічний** – це мова літератури, що обслуговує різні сфери господарства і виробництва (інструкції, проекти тощо). Від власне наукового стилю він відрізняється дещо простішою формою викладу, лаконічнішим обґрунтуванням тієї чи іншої проблеми, обмеженою кількістю спеціальної термінології
- 5) **науково-публіцистичний** підстиль широко використовується в газетах і журналах. Цим стилем журналісти подають інформацію про досягнення науки і техніки

Мовна норма

- **Мовна норма** – сукупність найбільш придатних для обслуговування суспільства засобів мови, що склалися внаслідок відбору і вживання мовних елементів із числа існуючих в процесі їх соціальної оцінки

- **Ознаки:**
- відносна стійкість
- стабільність
- загальнообов'язковість

- **Типи норм:**
- орфоепічні
- орфографічні
- лексичні
- граматичні
- стилістичні
- пунктуаційні

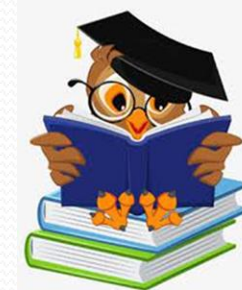
Норми української літературної мови

Назва норм	Що регулюють норми
Орфоепічні норми	Правильну вимову звуків, звукосполучень і наголосу в словах
Лексичні норми	Вживання слів у властивому їм значенні та правильне поєднання слів за змістом у реченні і словосполученні
Граматичні норми	Правильне творення і вживання слів та їх форм, правильна побудова словосполучень і речень
Стилістичні норми	Вживання мовних засобів відповідно до їх стилістичного забарвлення та стилю мовлення
Орфографічні норми	Правильне написання слів
Пунктуаційні норми	Правильне вживання розділових знаків

Мовна норма

- У процесі розвитку літературної мови кількість і якість мовних варіантів, які підлягають нормуванню, змінюються. Мовні норми найповніше й у певній системі зафіксовані в правописі, словниках, довідниках, підручниках і посібниках із української мови.
- Культура усного і писемного мовлення всіх мовців полягає в тому, щоб досконало оволодіти мовними нормами, послідовно їх дотримуватись. Є чимало висловів відомих людей, митців слова, про вагомість культури мовлення:

- *«Заговори, щоб я тебе побачив» (Сократ)*
- *«Хто ясно думає, той ясно і говорить» (Буало)*
- *«Чудова думка втрачає всю свою цінність, коли вона погано висловлена» (Вольтер)*

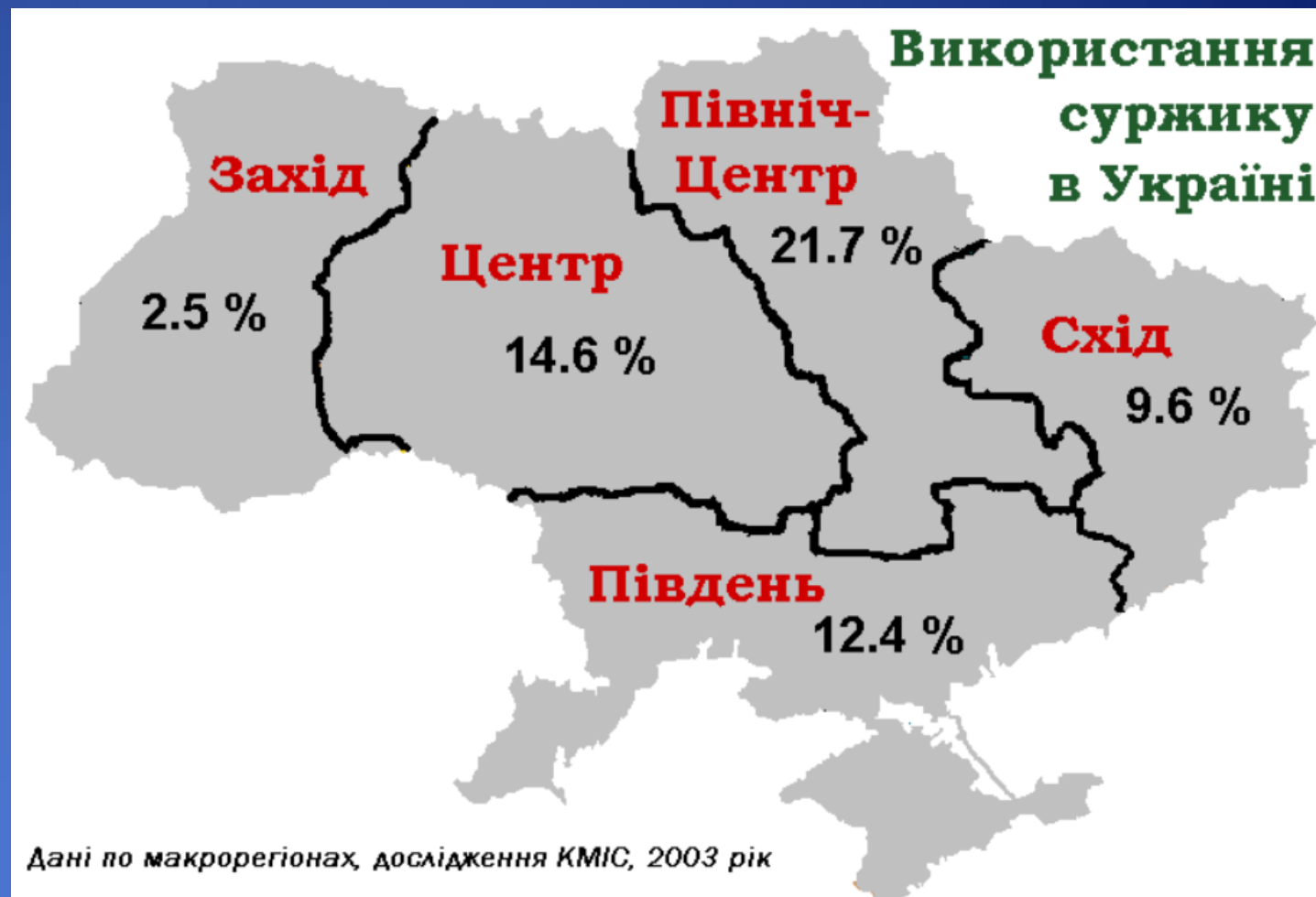
Неформативні мовні явища

- **Суржик** - елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без дотримання норм літературної мови. Первісно термін «суржик» вживався переважно щодо українсько-російського суржику
- **Сленг** - відносно стабільний для певного періоду, широко розповсюджений та загальнозрозумілий пласт нелітературної лексики і фразеології у середовищі живої розмовної мови, неоднорідний за своїм генетичним складом та ступенем наближення до літературної мови; має яскраво виражений емоційно-експресивний оціночний характер, що часто є протестом-насмійкою над соціальними, етичними, естетичними, мовними та іншими умовностями й авторитетами
- **Жаргон** - розмовне, експресивно забарвлене мовлення окремих соціальних груп, об'єднаних за професійною, віковою приналежністю або за ознакою інтересів
- **Діалект** - це сукупність усіх особливостей, властивих мовленню людей на певній території їх проживання

Суржик

Суржик (у питомому значенні — «суміш різних зерен з житом» — елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без дотримання норм літературної мови. Близький до понять арго, жаргон, креол, лінгва франка. Первісно термін «суржик» (без додаткових визначень) вживався переважно щодо українсько-російського суржику.

Переважно це «побутове мовлення», в якому об'єднано лексичні та граматичні елементи різних мов без дотримання норм літературної мови. Походить від слова, яке позначає буквально — «суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса і т. ін.; борошно з такої суміші».

Використання мови
(опитування КМІС, 2003)

Аналогічні явища в інших мовах

- Подібне явище існує в багатьох мовах в багатьох країнах світу.
- В білоруській мові воно отримало назву «трасянка».
- У канадському варіанті французької мови — «жуаль» (фр. jocal), поширений у провінції Квебек, з численними відхиленнями від франко-канадських фонетичних і граматичних норм та запозиченнями з англійської мови.
- На Ямайці частина населення говорить на місцевому варіанті англійської з домішками мов західної Африки — патва.
- У Нігерії є «нігерійський піджин» (спрощена англійська із запозиченнями з мов йоруба й іґбо).
- У США подібне мовне явище — суміш іспанської та англійської, якою спілкуються вихідці з Латинської Америки — називають «спанґліш» (англ. Spanglish, утворене від англійської назви двох мов Spanish і English).
- У німецькій цей феномен, коли має місце вживання англійських іменників та дієслів замість німецьких, іменується «денґлішем» (Denglish, утворене від Deutsch і English).

Суржик

- є ознакою низького рівня освіченості
- виникає там, де контактують дві мови
- варто уникати цього мовного явища, дбати про чистоту свого мовлення

✗ блін

✗ канешно

✗ кстаті

✗ тіпа

✗ почті

✗ тоже

✗ пака

✗ вообщє

✗ привєт

✗ да

✗ чуть чуть

✗ всьо

✓ трясця

✓ звісно

✓ до речі

✓ ніби

✓ майже

✓ теж, також

✓ бувай

✓ зовсім

✓ привіт

✓ так

✓ ледь-ледь

✓ все

✗ карочє

✗ капец

✗ вопщєм

✗ сама гарна

✗ гарбушка

✗ йолка

✗ вилка

✗ стелька

✗ носкі

✗ здача

✗ співпадіння

✗ арбуз

✗ намьок

✗ поняв(ла)

✓ одним словом

✓ жах

✓ отож

✓ найгарніша

✓ окраєць

✓ ялинка

✓ виделка

✓ устілка

✓ шкарпетки

✓ решта

✓ збіг

✓ кавун

✓ натяк

✓ зрозумів(ла)

Соціолект

[лат. *societas* — суспільство і грец. *διάλεκτος* — наріччя]

це мова, якою розмовляє певна соціальна група, соціальний прошарок або яка переважає всередині певної субкультури.

До соціальних діалектів належать: арґо (таємні мови), жаргон (професійні, групові, вікові діалекти), сленг, просторіччя.

Соціолекти

- За визначенням *Т.Кондратюк у «Словнику сучасного українського сленгу», „жаргон* – розмовне, експресивно забарвлене мовлення окремих соціальних груп, об'єднаних за професійною, віковою приналежністю або за ознакою інтересів”
- Жаргон як форма мовної організації являє функціональний синтез: його соціальна функція реалізується у взаємодії з виражальністю.
- Сленг є засобом стислого й емоційного вираження думки, що надає мовленню експресивного забарвлення.
- За визначенням Т. Кондратюк, *„сленг* – відносно стабільний для певного періоду, широко розповсюджений та загальнозрозумілий пласт нелітературної лексики і фразеології у середовищі живої розмовної мови, неоднорідний за своїм генетичним складом та ступенем наближення до літературної мови; має яскраво виражений емоційно-експресивний оціночний характер, що часто є протестом-насмійкою над соціальними, етичними, естетичними, мовними та іншими умовностями й авторитетами”.
- Поняття „арго” в сучасних мовних реаліях практично не знаходить вияву, за визначенням Т. Кондратюк, *„арго* - мова малих, соціально замкнутих груп, яка є їх соціальним маркером і слугує засобом відмежування, протиставлення членів даної групи іншій частині суспільства”.

Жаргонізми

1. Специфічні вирази властиві мовленню певної соціальної групи.
2. Це переважно такі специфічні, емоційно забарвлені назви понять і предметів, які мають нормативні відповідники в літературній мові і, відступаючи від неї, надають процесу спілкування атмосфери невимушеності, іронічності, фамільярності.

Наприклад:

**вилетіти в трубу, зрізатись,
засипатись, плавати (на занятті),
зав'язати (порвати із злочинністю),
зекс (кмітливість)**

Приклади жаргону молоді

ТРОЛЛИТИ – ЗНУЩАТИСЯ
КРАСАВА – МОЛОДЕЦЬ
ЗАПАХАТИ – ЗАБРАТИ СЕБЕ
СТЕБАТИСЯ – ЗНУЩАТИСЯ
КЛИКУХА – ПРОЗВИЩЕ
ЛАСТИ – ЛАСТИК
ТЕЛЕК – ТЕЛЕВІЗОР
ВЕЛИК – ВЕЛОСИПЕД
КЛАВА – КЛАВІАТУРА
МОБИЛА – МОБІЛЬНИЙ ТЕЛЕФОН
НОУТ – НОУТБУК
КОМП – КОМП’ЮТЕР
КОТЕ – КІШКА
ВИРУБИТИ – УДАРИТИ
ДУРКА – ПСИХІАТРИЧНА ЛІКАРНЯ

МАГАЗ – МАГАЗИН
БЕЗПАЛЕВНО –
НЕПОМІТНО
ТУСА – ВЕЧІРКА
ДАХ – ГОЛОВА
СТОПЕ – СТОП
ПОЦИК – ХЛОПЕЦЬ
ШТУКА – 1000 ГРИВЕНЬ
ПАРИТИСЯ –
ХВИЛЮВАТИСЯ
ГНАТИ – БРЕХАТИ
БАБОСИ – ГРОШІ
МОРДА – ОБЛИЧЧЯ
ФЕНЫ – ФАНАТЫ
МУТИТИ - ЗУСТРІЧАТИСЯ

Жаргон

- **Чому виникають жаргонізми в мовленні молоді?**
- Виникають у людей 12-22 років, які бажають протиставити себе офіційній системі. Існують у середовищі міської учнівської молоді та окремих замкнутих групах.
- **Чому жаргонізми серед молоді є такими популярними?**

- Я використовую жаргон, тому що:
- Хочу, щоб мене розуміли однолітки – 9 %
- Це економить час при спілкуванні – 7 %
- Допомогає виразити емоції та почуття – 13%
- Хочу бути сучасною (-им)–9%
- Це стало звичкою – 12 %
- Усі мої друзі так кажуть – 19%
- Це модно – 14 %
- Хочу виглядати крутою (-им) – 15%

Сленг

- Сленгові слова завжди існували у суспільстві. Перший словник сучасного українського сленгу був представлений ще у 1997 році. Це був своєрідний «код» для сучасної молоді, яким вона спілкувалася між собою. Зараз сленг в українській мові формується переважно під впливом соцмереж та поповнюється колекцією «англіцизмів»: *мастхев, оверсайз, вайб, мерч, меседж, спойлер, фідбек, хайп, чилити, юзати.*
- Особливість українського сленгу в тому, що він піддається різним впливам та трендам. Фрази, які часто вживалися 2-3 роки тому, можуть зараз бути вже зовсім не актуальними. Це є однією з причин, чому багато лінгвістів наполягають на тому, щоб не використовувати сленгові слова на письмі.

Сленг

- **Молодіжний сленг** — це невіддільна частина сучасної української мови. Для молодіжної лексики характерні домінування англломовних і російськомовних лексичних основ. Незважаючи на таку специфіку, молодіжний сленг у своєму функціонуванні й особливо у словотворі підкоряється законам української мови .
- Уживання сленгу приваблює наступними його особливостями й можливостями, а також окремими психологічними причинами підліткового рівня:

- **сленг зближує групу підлітків;**
- **підкреслює підліткову індивідуальність,**
- **полегшує спілкування;**
- **яскравіше виражає натуру;**
- **сленг робить мовлення більш емоційним, образним;**
- **надає мові своєрідності, оригінальності;**
- **сленг – данина моді.**

СКІЛЛ >>> НАВИКИ

РАНДОМНО >>> ВИПАДКОВО

ЧІЛИТИ >>> РОЗСЛАБИТИСЯ, ВІДПОЧИВАТИ

РІЛІ >>> РЕАЛЬНО, СПРАВДІ

ФАКАП >>> ПРОВАЛ

ЛУТ >>> ЗДОБИЧ

ЮЗАТИ >>> ВИКОРИСТОВУВАТИ

РОФЛ >>> ЖАРТ

СОЛД-АУТ >>> АНШЛАГ

ЧЕКАТИ >>> ПЕРЕВІРЯТИ

Приклади молодіжного сленгу

Молодіжний сленг - це сукупність мовних засобів високої експресивної сили, які постійно трансформуються і які використовуються у спілкуванні молоддю, що знаходиться у дружніх, фамільярних стосунках. На вулиці, у школі, на перерві, у колі сім'ї, на дискотеці.

- Контент – вміст
- Блог – денник
- Фідбек – відгук
- Лайфхак – лазівка
- Пост – допис
- Репост – поширення
- Фотка – світлина
- Селфі – самознімка
- Аватарка – мармизка
- Відос – видиво
- Лайк – вподобайка
- Хештег – кришмітка

Фактори, які спричиняють вживання молодіжного сленгу:

- ❖ вплив оточення і друзів – 60%
- ❖ звичка – 42,5%
- ❖ прагнення не відрізнитися від інших – 75%
- ❖ недостатній словниковий запас – 70%
- ❖ бажання бути сучасним – 57,5%

- @ – равлик
- ОК – гаразд
- Інтернет – всемережжя
- Сайт – осідок
- Акаунт – обліковка
- Юзер – користувач
- Лінк – посилання
- Челендж – виклик
- Скріншот – зняток
- Гаджет – пристрій
- Планшет – гортайчик
- Аб'юз – насилля
- Булінг – цькування.

Сленгізми

- Крінж - з англійської stinge означає "коробити", "пересмикувати". По суті, це оцінне судження, що має на увазі несхвалення, сором та обурення. Уявіть, що людина робить щось ганебне.
- Вайб - це настрій, атмосфера, енергетика. Синоніми: емоційний стан, відчуття, почуття. Це сленгове слово утворено від англійського vibe, vibration - вібрація. Good vibes, «позитивні вібрації» - так кажуть про місця, людей або події, що навіують приємні відчуття, позитив.
- Краш - людина, яка вам дуже подобається, об'єкт насолоди для душі. Так називають хлопця або дівчину, у якого таємно закохалися. Найчастіше цей термін вживають підлітки.
- Шеймінг - це завжди публічний осуд когось. Якщо людині просто ніяково за чужу поведінку або зовнішність, але вона мовчить, - це можна назвати сленговим словом крінж.
- Сленгове слово «ауф» можна трактувати відповідними значеннями слова захоплення: "кайф", "круто", "клас", "бомба" і т. п.
- Чілити або чіл - це сленгове дієслово, яке стало синонімом слова «відпочивати». У перекладі з англійської мови chill означає «прохолода», тому «чілити» - це «остигати» після гучної тусовки або напруженої роботи.
- Шиппер - це значить уявляти, мріяти, що якісь відомі люди або персонажі (книги, фільму, серіалу, ігри) перебувають у відносинах - частіше за все романтичного характеру, рідше дружнього, - хоча за сюжетом це і не так.
- Чекать - від англійського check, тобто «перевіряти». Чекать можна месенджери або поштову скриньку на предмет нових повідомлень і листів, а також багато іншого.
- Хавчик - значення: їжа, продукти харчування.
- Рофлити - жартувати над кимось або чимось, веселитися. Слово походить від англійського ROFL - rolling on the floor laughing, «катаюся по підлозі від сміху».
- Мейнстрім - це в первісному значенні напрямок в мистецтві, яке вважається найбільш популярним і поширеним. ... Поширений вираз «до того, як це стало мейнстрімом» означає «до того, як всі про це дізналися і почали активно користуватися».

Чи є жаргон та сленг окремою мовою?

- **Сленг та жаргон не можна назвати окремою мовою, тому що:**
  - 1) у них немає своїх правил фонетики, граматики;
  - 2) вони відрізняються від загальноновживаної мови, головним чином, у лексиці;
  - 3) їх можна вживати тільки в розмовній мові, в інших випадках відбувається засмічення загальнозрозумілої літературної мови;
  - 4) всі потрібні значення людина може передати словами літературної мови.

- **Рекомендації для тих, хто бажає вилучити з мови жаргонізми та сленгізми:**
  - 1) читати хорошу літературу;
  - 2) увімкнути самоконтроль за мовою, своєї і чужої;
  - 3) практикувати виступи перед аудиторією;
  - 4) підвищувати самооцінку, щоб бути впевненим у своїх словах.

Діалект

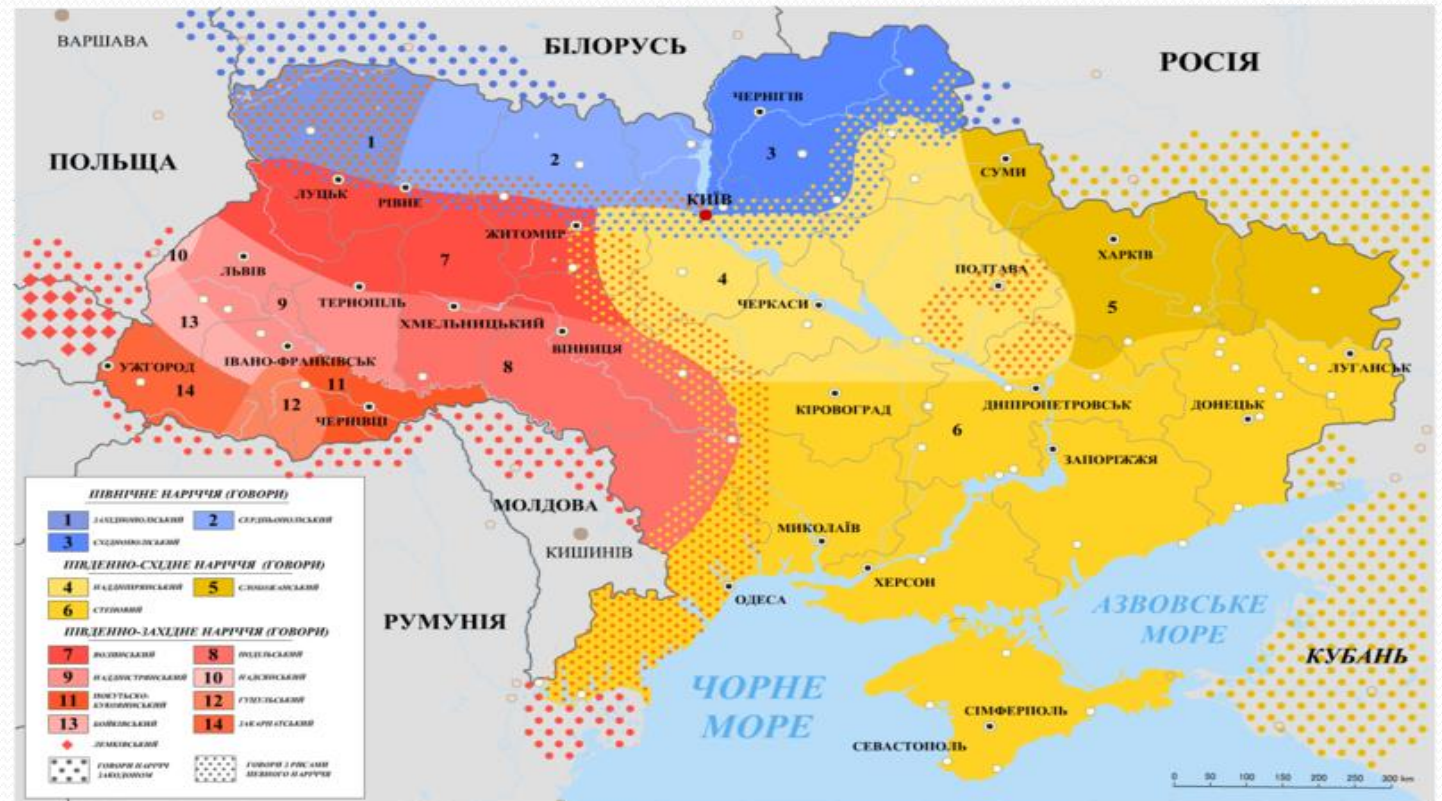
- це сукупність усіх особливостей, властивих мовленню людей на певній території їх проживання

Основні групи діалектів:

1. північний

2. південно-західний

3. південно-східний

Принципи українського правопису

- **Фонетичний принцип** полягає у повній відповідності між написанням і літературною вимовою: *будинок* — [будинок], *субота* — [субота]
- За **морфологічним принципом** значущі частини слова (морфеми) завжди пишуться однаково, незважаючи на відмінну вимову їх у різних формах слова або в споріднених словах: *миєш* [мййеш]— *миєшся* [мййес':а]
- Згідно з **історичним, або традиційним принципом** зберігаються написання, що усталилися віддавна і правилами не пояснюються: *лиман* (при ви-1 мові [ле"ман], [лиеман]), *юрба*, *щур*
- **Смисловий або диференціюючий принцип** застосовується при написанні омонімічних слів для їх розрізнення: *запорожець* (людина) — "запорожець" (автомашина); *по-вашому* (нехай буде) — *по вашому* (сліду)

[ждн] — [жн]	тиждень — тижневий
[здн] — [зн]	проїзд — проїзний, виїзд — виїзний
[стн] — [сн]	перстень — персня, совість — совісний, радість — радісний, якість — якісно, честь — чесно. <i>Винятки: шістнадцять, зап'ястний, хворостняк. Баластний, контрастний, компостний, форпостний</i> (слова іншомовного походження).
[стл] — [сл]	щастя — щасливий, лестощі — облесливий, стелити — слати (з давнього стьлати). <i>Винятки: кістлявий, пестливий, хвастливий.</i>
[слн] — [сн]	ремесло — ремісник, масло — масний, Масниця
[стц] — [сц]	містити — місце
[лнц] — [нц]	сонце (давнє — солнце)
[рдц] — [рц]	серденько — серце
[сткл] — [скл]	скло (давнє — стькло)
[скн] — [сн]	писк — писнути, тиск — тиснути. <i>Винятки: випускний, пропускний, рискнути (і ризикнути), скнара, тоскно, скніти і похідних.</i>
[зкн] — [зн]	брязкіт — брязнути

Спрощення в групах приголосних

Може відбуватись:

- ❖ на письмі
- ❖ лише у вимові

(наприклад як у словах іншомовного походження студентський, президентський)

Спрощення у групах приголосних

характерне
для слів
українського
походження

ЖДН → ЖН

ЗДН → ЗН

СТН → СН

СТЛ → СЛ

СКН → СН

ЗКН → ЗН

СЛН → СН

тиждень – тижневий,

проїзд – проїзний

вість – вісник

стелити – слати

тріск – тріснути

брязк – брязнути

масло – масний

Спрощення не позначається на письмі

- **Зап'ястний, кістлявий,**
пестлививй, хвастливий,
хворостняк, шістнадцять і
похідних.
- **Вискнути, випускний, тоскно,**
скнара, скніти.
- **Форпостний, контрастний,**
компостний.
- **Кістці, невістчин, туристський,**
гігантський, студентство.

Винятки!

спрощення відбувається лише у вимові

**1. КІСТЛЯВИЙ, ПЕСТЛИВИЙ,
ХВАСТЛИВИЙ, ЗАП'ЯСТНИЙ,
ХВОРОСТНЯК, ШІСТНАДЦЯТЬ.**

2. У прикметниках від іменників
іншомовного походження:

**КОНТРАСТНИЙ, БАЛАСТНИЙ,
ФОРПОСТНИЙ, КОМПОСТНИЙ,
АВАНПОСТНИЙ тощо**

БАЛАСТНИЙ – від іменника **БАЛАСТ** –
неважлива речовина, забруднювач чогось.
КОМПОСТНИЙ – від іменника **КОМПОСТ**
– органічні добрива.

ФОРПОСТНИЙ – від іменника **ФОРПОСТ**
– пункт (позиція) на кордоні; передовий пункт,
опора чого-небудь.

АВАНПОСТНИЙ – від іменника
АВАНПОСТ – передовий сторожовий пост,
який виставляють для охорони від
несподіваного нападу ворога.

Чергування приголосних основи при додаванні суфікса -ськ-

К	-ськ- =	-цьк-	Г	-ськ- =	-зьк-	Х	-ськ- =	-ськ-
Ч	+ -ств-	= -цтв-	Ж	+ -ств-	= -зтв-	Ш	+ -ств-	= -ств-
Ц	↑		З	↑		С	↑	
козак – козацький – козацтво			убогий – убозтво			чех – чеський		
ткач – ткацький – ткацтво			Париж – паризький			товариш – товариський		
молодець – молодецький			боягуз – боягузтво			Одеса – одеський		

! Винятки: Дамаск – дамаський, Мекка – меккський, тюрки – тюркський, баски – баскський, Нью-Йорк – нью-йоркський, Перемишль – перемишльський, Кембридж – кембриджський, Ла-Манш – ла-маншський, Малакка – малаккський, казах – казахський, герцог – герцогський, падишах – падишахський, Ірак – іракський.

Зміни приголосних при творенні слів

[Г], [Ж], [З]

+

-СЬК(ий) -СТВ(о)

=

-ЗЬК(ий) -ЗТВ(о)

*Рига-ризький,
боягуз- боягузтво*

[К], [Ч], [Ц]

+

-СЬК(ий) -СТВ(о)

=

-ЦЬК(ий) -ЦТВ(о)

*ткач -ткацький,
ткач - ткацтво*

[Х], [Ш], [С]

+

-СЬК(ий) -СТВ(о)

=

-СЬК(ий) -СТВ(о)

*товариш -товариський,
товариш - товариство*

Винятки!

Ацтекський, баскський, герцогський, іракський,
казахський, кембриджський, ла-маншський, меккський,
малаккський, нью-йоркський, падишахський, сакський,
тюркський, франкський, цюрихський, шахський, яський.

Винятки

- казахський
- тюркський
- баскський
- меккський
- іракський
- падишахський
- цюрихський
- нью-йоркський
- ла-маншський
- герцогський